

I Bjuv får multidisciplinära närvaroteam barnen att känna sig sedda

Utvecklingsarbetet *Bjuvs barns bästa* syftar till att stärka faktorer som främjar elevers skolnärvaro. Nya rutiner gör att skolan tidigt kan upptäcka elever med upprepad frånvaro. Läraren tar kontakt med varje elev oavsett om frånvaron är giltig eller ogiltig, och skolan kan konsultera andra aktörer redan i ett tidigt skede. "Vi har byggt in en närvarokultur", berättar deltagarna i närvaroteamet.

Socialstyrelsen och Skolverket gör inom ramen för regeringsuppdraget Tidiga och samordnade insatser för barn och unga, TSI, planerade besök i olika utvecklingsarbeten i landet. Därför har myndigheterna åkt till Bjuv i Skåne för ett gemensamt studiebesök. Där fick vi höra att det nu har blivit allas ansvar och intresse att arbeta för närvaro i skolan.

På F-9-skolan Ekeby skola i Bjuvs kommun har skolledningen regelbundet gått igenom statistik kring skolfrånvaro. Men efter år av statistikredovisning insåg skolledningen att de varken visste vad frånvaron berodde på, eller vad som skulle kunna öka elevernas närvaro.

– Vi tittade bara på statistiken här och nu, men vi behövde ju veta varför barnen var frånvarande. Frånvaron visade sig skilja sig mellan skolorna i vår del av kommunen. I den ena skolan hängde ungdomarna i korridorerna under lektionstid, och i den andra var det många som stannade hemma, berättar Anna Lindman, biträdande rektor vid Ekeby skola.

Elevernas berättelser gav viktig information

I början av utvecklingsarbetet gick biträdande rektorn tillbaka och frågade pedagogerna vad de mindes kring olika elevers skolgång. De fann att ströfrånvaro från årskurs 4 ofta ledde till problematisk skolfrånvaro längre fram. En majoritet av eleverna med hög frånvaro hade kontakt med socialtjänst och BUP. Flertalet hade neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och instabila hemförhållanden.

Elevhälsoteamet bestämde sig då för att intervjua barn och ungdomar för att ta reda på vad som fick dem att stanna hemma, och vad som kunde få dem att gå till skolan. De valde slumpmässigt ut fyra elever i varje klass. I individuella samtal bad de sedan barnen att beskriva en bra och en dålig skoldag.

– Vi slutade vuxengissa och frågade eleverna i stället, säger Anna Lindman.

”Vi slutade vuxengissa och frågade eleverna i stället”

Många intressanta erfarenheter och tankar kom fram i samtalen. Frånvaro kunde kopplas till såväl skolmiljö som individuella förutsättningar och sociala faktorer. Giltig frånvaro var ofta en inkörsport till ogiltig frånvaro, och barnen hade funderingar på om någon märkte att de var borta. Skolkurator Ajla Nelson berättar:

– Är jag saknad? Det var en fråga som barnen ställde sig när de var hemma. Om de trodde att ingen hade saknat dem kändes det meningslöst att komma tillbaka.

Flera faktorer bakom skolfrånvaron

Faktorer i skolan som orsakar frånvaro är exempelvis stökig skolmiljö, få lärarledda lektioner och alltför stor betoning på självständigt arbete. En hög grad av frånvaro hos lärare ger hög elevfrånvaro. Bristande uppmärksamhet på närvaro eller utebliven reaktion när en elev kommer tillbaka har också betydelse.

Hos individen kan depression, oro, rädsla och ångestbesvär göra att eleven inte kommer. Det kan till exempel handla om en rädsla för att redovisa muntligt eller för att råka låsa in sig på toaletten. En annan rädsla är att inte förstå lärarens instruktioner. Ett barn uttryckte det som att ”de kanske tror att jag är dum i huvudet”. Eleven kan också sakna en målbild för skolgången.

Ett annat fynd som kom fram är att det är mer vanligt med frånvaro när barnet har en ensamstående förälder. En kontext av heder och kontroll kan även göra att elever hålls hemma vissa lektioner. Det kan också vara vänner som drar med eleven på skolk, eller handla om att eleven saknar vänner i skolan. Att ha föräldrar med missbruk eller någon form av psykisk eller fysisk ohälsa är andra exempel på sociala faktorer som kan göra att eleven har hög frånvaro.

Nya arbetssätt utifrån nyvunnen kunskap

För familjer där det finns barn med skolfrånvaro har utvecklingsarbetet lett till ökad tillgänglighet till stöd genom enklare vägar för samverkan och samordning. Socialtjänsten träffar familjer i sin öppna verksamhet för information och rådgivning. Socialtjänsten är också med på föräldramöten och erbjuder olika former av föräldrastödsgrupper.

Skolan, elevhälsan, socialtjänsten och hälso- och sjukvården har även bidragit med att formulera frågor i samband med orosamtal. Frågebatteriet ger lärarna

trygghet i att hjälpa barnet vid oro och ängslan inför vissa situationer. Samverkan i utvecklingsarbetet har även gjort att de tre aktörerna matchar varandra med insatser.

– Närvaro är en fråga som berör såväl hälso- och sjukvården som socialtjänsten och skolan, konstaterar Anna Iven Liljekvist, skolsköterska.

Närvaroteam och mentor arbetar systematiskt

Barnen i Ekeby skolas kartläggning uppgav att den viktigaste personen i skolan är barnets lärare eller mentor. Skolpersonalen hade trott att det skulle vara kompisarna, men så var det alltså inte. Utifrån denna kunskap byggde Ekeby skola upp ett systematiskt arbetssätt. Dels inrättades ett närvaroteam som bestod av olika professioner och aktörer, dels hörde barnets lärare av sig och sa att barnet var saknat så fort ett barn var hemma från skolan.

När eleven är frånvarande vid ett oanmält tillfälle reagerar Ekeby skola så här:

1. Ansvarig lärare kontaktar vårdnadshavare **samma dag**.
2. Ansvarig lärare tar reda på anledningen till att eleven är frånvarande och motiverar till närvaro.
3. Om frånvaron **inte beror på att eleven är sjuk** (det vill säga har giltig frånvaro) ska ansvarig lärare informera vårdnadshavaren om **skolplikten** och om vilka steg som tas vid fortsatt frånvaro.

Vid upprepad eller längre frånvaro genomförs en utredning i följande steg:

1. Ansvarig lärare pratar med elev och vårdnadshavare för att ta reda på varför eleven är frånvarande, och sätter sedan in lämpliga anpassningar eller åtgärder. Ansvarig lärare informerar närvaroteamet om att man samtalar med elevens vårdnadshavare om orsakerna till frånvaron.
2. Läraren följer upp efter ungefär 2–4 veckor. Om de åtgärder man har kommit överens om inte ändrar elevens frånvaromönster kopplas närvaroteamet in för vidare utredning. Då kan det bli aktuellt med samverkan med socialtjänsten eller hälso- och sjukvården.
3. Utifrån utredningen bedömer rektorn tillsammans med närvaroteamet om frånvaron är giltig eller ogiltig. Om det finns behov av en pedagogisk utredning görs en sådan.
4. Om en elev fortfarande är frånvarande trots skolans åtgärder ska rektor göra en skolpliktsanmälan.

Uppmaning till lärarna vid frånvaro:

Köp vykort! Skicka kort till eleven en gång om dagen, eller ett i veckan. Tala om att du saknar eleven och berätta exempelvis lite om vad klassen har gjort i veckan. Det är möjligt att eleven inte svarar direkt, eller alls, men det visar att det finns personer som bryr sig.

Gemensam syn på frånvaro

Närvaroteamet beskriver att en framgångsfaktor har varit att teamet har en gemensam definition av frånvaro, nämligen att all typ av frånvaro är missad undervisning.

– Vi räknade på det och kom fram till att två dagars frånvaro per månad blir tjugo dagar på ett år. Sammanlagt under grundskoletiden innebär det ett helt års förlorad skolgång, säger Anna Lidman, biträdande rektor vid Ekeby skola.

Att det finns så många olika orsaker till frånvaro visar att alla aktörer behövs i arbetet för minskad skolfrånvaro. Ekeby skolas skolsköterska berättar att skolan också har börjat följa upp giltig frånvaro mer vid sjukdom. Vid föräldrasamtal och på föräldramöten ger skolsköterskan information till vårdnadshavare så att de bättre kan bedöma om barnet verkligen behöver stanna hemma vid lättare sjukdomar. Vad som rekommenderas för förskolebarn kan skilja sig åt från vad som rekommenderas för äldre barn, men många föräldrar utgår från det de har fått höra i förskolan när det gäller sjukdom och närvaro.

Har man skapat ett strukturerat arbetssätt är det inget man går ifrån

Under besöket undrade TSI-gruppen vad som händer om det blir sämre ekonomi och politikerna inte längre vill satsa på detta.

– Det här är inget projekt, utan ett sätt att arbeta mer systematiskt. Det ger bara fördelar och är inget vi kan gå ifrån nu, konstaterar Frida Jönsson, utvecklingsstrateg på Barn- och utbildningsförvaltningen.

Kommunen har arbetat intensivt med att skapa och implementera rutiner för att tidigt sätta in insatser som främjar skolnärvaro. Genom utvecklingsarbetet har de nu hittat metoder för att organisera ett närvarofrämjande arbete på ett sätt som

tillgodoser varje elevs behov. Arbetet har också lett till en stärkt samverkanskompetens inom skola, elevhälsa, socialtjänst och hälso- och sjukvård. Att man nu följer upp frånvaron mer strukturerat har dessutom lett till fler skolpliktsanmälningar. ”Bjuv har helt enkelt blivit bättre på att följa lagen”, sammanfattar de politiker TSI träffade under besöket.